

Betty Snatager

Jessie Jongejans

Zutphen, 7 oktober 1941. Flora Snatager (24) rent de keuken binnen. ‘Betty! Herman heeft naar de bakkerij gebeld! Hij blijft vannacht in Wapenveld. Ze zeggen dat de Duitsers vannacht een razzia houden.’ Verbaasd kijkt Betty (27) haar nicht aan. ‘Een razzia...? Papa hoorde die geruchten ook. Hij vond het heel verstandig.’

Betty Polak groeit op in den Haag. Ze leert Herman Snatager kennen op een Joods feest. Na hun huwelijk trekt ze bij Herman en zijn moeder Julie Snatager-Walderstein in op de Raadhuissteeg 8 in Zutphen. Herman heeft de Firma Snatager en Zn, een grossierderij in naaiartikelen, voortgezet na de dood van zijn vader Emanuel. Hij is vaak onderweg om artikelen bij klanten te bezorgen.

Flora is een van de twee dochters van David en Hedwig Snatager-Anschel. Zij hebben een bakkerij op de Nieuwstad 16 in Zutphen. Herman Snatager (29) belt vanuit het huis van Anna Visser, een klant in Wapenveld, die hem overtuigt om die nacht in haar huis te overnachten.

Wel of niet onderduiken?

In de nacht van 8 oktober worden overal in de Achterhoek en Twente razzia's gehouden. In Zutphen worden acht Joodse mannen opgepakt. Twee dagen later is er familieoverleg in de bakkerij op de Nieuwstad. Hermans jongere broer Eduard kan een onderduikplaats krijgen bij zijn broer in Wapenveld.

Betty en Herman Snatager in 1941.
(uit: H. Snatager: *Zo gaan we allemaal: brieven van een vervolgd man*. Spaarndam 1988)

David Snatager blijft in zijn bakkerij. Hij loopt minder gevaar omdat mensen toch moeten eten, zegt hij. Eduard vertrekt een paar dagen later naar Anna Visser in Wapenveld, waar hij tot de bevrijding ondergedoken zal blijven. Herman blijft on-

dergedoken in Wapenveld.

Betty houdt samen met haar schoonmoeder Julie de grossierderij draaiend. Het gonst van de geruchten over de razzia. De acht opgepakte Zutphense mannen zijn naar Mauthausen gedeporteerd en daar korte tijd later vermoord. Sommigen zijn volgens de Duitsers bezweken aan hersenletsel, anderen zijn op de vlucht doodgeschoten.

Toch is Betty blij als Herman in januari 1942 uit Wapenveld terugkomt in Zutphen. Er zijn geen nieuwe razzia's geweest. Je kunt je toch niet voortdurend blijven verstoppent? Ze zijn jong en willen genieten van het leven! Een maand later onteigenen de Duitsers veel Joodse bedrijven, waaronder de Firma Snatager. Betty en Herman zitten zonder inkomsten. Gelukkig kan Herman als knecht aan de slag in de bakkerij van oom David.

De vernietiging van de Joden

Vanaf mei 1942 moeten Joden een Davidster dragen op hun kleding. In juni mogen de Joden niet meer fietsen en moeten ze hun fietsen inleveren. In juli krijgt een aantal Zutphense Joden een oproep voor de werkkampen. De meesten gaan vrijwillig. De enkeling die wegloopt of ziek is, wordt later niet door de Duitsers opgepakt. Die zomer krijgen ook alle Nederlandse mannen boven 18 jaar een oproep voor de Arbeidsdienst. Ze moeten een half jaar gaan werken in Duitse fabrieken. De vraag naar onderduikplaatsen neemt toe.

In september ontdekt Betty dat ze zwanger is. Ze maakte zich al zorgen, want het duurde wel wat lang. Nu krijgen ze toch een baby. Ze zijn dolgelukkig!

Met blijdschap geven
wij kennis van de ge-
boorte van onzen zoon
EMANUEL
H. Snatager.
B. Snatager-Polak.
9 Mei 1943. 9194

De geboorteaankondiging. Het Joodsch Weekblad 21 mei 1943 (www.joodsmonument.nl/person/324098)

Op 17 november 1942 is er een grote razzia in Zutphen. 78 Joden worden opgepakt en naar concentratiekampen afgevoerd. Herman komt die ochtend binnen in een lege bakkerij en hoort van de burens dat zijn oom en tante zojuist zijn opgepakt. Hij kan op het station nog net afscheid nemen van oom David, tante Hedwig en hun dochters Flora en Henny. Ze worden kort daarop vergast in Auschwitz. De inboedel van de bakkerij wordt door de Duitsers in beslag genomen. Herman en Betty moeten leven van hun spaargeld. Betty's zwangerschap verloopt goed. Ze is handig en maakt haar eigen zwangerschapskleding.

Eind januari 1943 bonzen Duitsers op de deur van Raadhuissteeg 18. Julie Snatager (61 jaar) moet meekomen. Huilend neemt ze afscheid van Herman en haar zwangere schoondochter Betty. Ze komt op 1 februari om in de gaskamers van Auschwitz.

Naar Westerbork

Wat moeten Herman en Betty doen? Een onderduikplek vinden voor een zwangere vrouw is erg lastig. Een huilende baby kan de Duitsers immers alarmeren. Bovendien is de kans klein dat ze in onderduik bij elkaar kunnen blijven. Ze besluiten de gebeurtenissen samen af te wachten.

Op 22 maart 1943 worden Betty en Herman Snatager opgepakt en gedeporteerd naar Westerbork. Meteen bij aankomst worden ze gesplitst. Betty, die ruim zeven maanden zwanger is, moet naar de vrouwenbarak en Herman krijgt een plek in de mannenbarak. Gelukkig kunnen ze elkaar 's avonds na het werk treffen bij de culturele voorstellingen of in het winkeltje. Het kamp is dichtbevolkt en het is er vies. Ze zitten na korte tijd al onder de vlooiën en luizen. Maar er zijn veel Joodse doktoren die zieken behandelen. Op 9 mei 1943 bevalt Betty in kamp Westerbork van een zoon. Herman en Betty noemen hem Emanuel, naar Hermans vader. Ze laten in het Joods Weekblad van 21 mei een geboorteadvertentie plaatsen om de thuisblijvers in te lichten. Maar de baby sterft al op 26 mei 1943. De urn met zijn as wordt op de Joodse begraafplaats in Diemen bijgezet. Betty en Herman gaan in juli 1943 samen op transport. Zij komen om in Sobibor op 23 juli 1943. ●

Literatuur:

- Digitaal monument Joodse gemeenschap Nederland: www.joodsmonument.nl.
- H. Snatager: *Zo gaan we allemaal: brieven van een vervolgd man*. Spaarndam 1988.